

Hiekoituspoikkeamaohjeen merkitys ja käyttö kunnissa

Mitä uusi ohje edellyttää poikkeaman perustelulta?

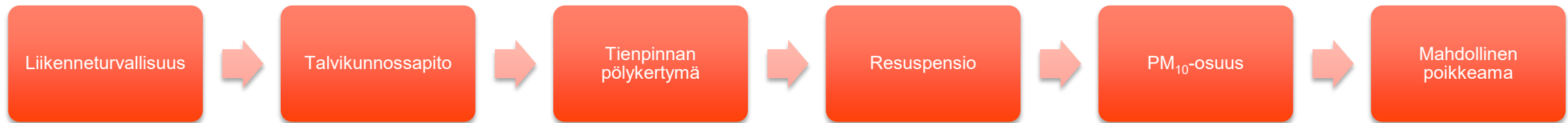
Tausta:

Miksi poikkeama on olemassa?

Poikkeama syntyi tarpeesta erottaa hallittava talvikunnossapidon vaikutus muista PM₁₀-lähteistä

Talvella hiekoitus ja suolaus ovat liikenneturvallisuuden kannalta tarpeellisia toimia.

Ne voivat kuitenkin lisätä PM₁₀-pitoisuuksia, kun tien pinnalle kertynyt hiekka, suola ja pöly resuspendoituvat liikenteen vaikutuksesta.

Poikkeaman perusajatus

EU-lainsäädäntö mahdollistaa talvihiekoituksen tai -suolauksen osuuden huomioimisen, jos:

- *vaikutus voidaan osoittaa*
- *osuus voidaan määrällistää*
- *pitoisuuksien alentamiseksi on tehty kohtuullisia toimia*

Rajaus

Se koskee vain sitä osuutta, joka voidaan perustella talvihiekoituksen tai -suolauksen jälkeisellä resuspensiolla.

Tausta:

Poikkeamamenettely on kehittynyt vaiheittain

1999/30/EC

Talvihiekoituksen vaikutus tunnistettiin, mutta harmonisoitua arviointimenetelmää ei ollut.

2008/50/EC

Talvihiekoitus ja talvisuolaus huomioitiin. Jäsenvaltion piti osoittaa, että ylitys johtuu resuspensiosta ja että pitoisuuksia on pyritty alentamaan.

SEC(2011) 207

Komission työpaperi antoi ensimmäiset yhteiset menetelmäsuositukset poikkeaman käyttöön.

2024/2881, Artikla 17

Poikkeamamenettely jatkuu. Uusi direktiivi korostaa tietoja PM₁₀-lähteistä, päivätason vaikutuksesta ja menetelmän teknisistä yksityiskohdista.

Tausta:

Vuoden 2011 ohjeen rooli

Vuoden 2011 ohje (SEC(2011) 207) teki poikkeaman käytöstä käytännössä sovellettavan:

- vaikutus määritettiin päivätasolla
- osuus voitiin vähentää mitatusta PM_{10} -vuorokausiarvosta
- suolaukselle suositeltiin kloridianalyysiä
- hiekoitukselle suositeltiin 50 % vähennystä, PM_{10} - $PM_{2.5}$ -karkeasta fraktiosta
- Menetelmän käyttö edellytti mm. kuivaa tienpintaa ja hiekoitusmateriaalin läsnäoloa

Ohjeen rajoitteet

1. Kiinteä 50 % oletus

Hiekoituksen osuus arvioitiin 50 prosentiksi karkeasta fraktiosta.

2. Lähde-erottelu vajavainen

Sama PM_{10} -signaali voi sisältää hiekoitusta, nastarenkaiden aiheuttamaa päällystekulumaa sekä muita resuspendoituvia hiukkasia.

3. Paikalliset tekijät jäivät vähälle huomiolle

Hiekan määrä, liikenne, ajoneuvokanta ja hiekoituksen ajoitus voivat muuttaa osuutta paljon.

4. Kohtuulliset vähennystoimet ja epävarmuudet jäivät liian yleiselle tasolle

Uusi ohje tarvitsi vahvemman dokumentointirakenteen.

Uusi ohje:

Ohjeen tavoite

Mitä uusi ohje lisää?

- tarkemmat periaatteet poikkeaman soveltamiseen
- erilliset lähestymistavat suolaukselle, hiekoitukselle ja yhdistelmätapauksille
- enemmän painoa kohtuullisille torjuntatoimille
- parempi huomio epävarmuuksiin ja laadunvarmistukseen
- vahvempi yhteys kunnossapitodataan ja raportointiin

Havaittu ongelma	Mitä uusi ohje pyrkii vahvistamaan
Menetelmät eivät olleet vertailukelpoisia	yhtenäisempi arviointirakenne
Epävarmuuksia ei käsitelty riittävästi	QA/QC ja epävarmuuksien kuvaaminen
Lähtötiedot ja raportointi olivat puutteellisia	parempi dokumentointi ja jäljitettävyys
Muiden lähteiden erottelu jäi heikoksi	suolaus-, hiekoitus- ja yhdistelmätapauksien erillinen käsittely
Vaikutuksen kestoa yleistettiin liikaa	päivätason tarkastelu ja ehdokaspäivien seulonta

---

Uusi ohje:

Poikkeaman käytön avainperiaatteet

1. Vähennettävän PM₁₀-osuuden pitää liittyä yksiselitteisesti talvihiekoitukseen tai talvisuolaukseen.
2. On osoitettava, että resuspendoituneiden hiukkasten pitoisuuksien alentamiseksi on tehty kohtuullisia toimia.
3. Osuuden määrittämisen on oltava riittävän tarkka ja täsmällinen sekä raja-arvon tarkastelujaksoon soveltuva.
4. Mittausasemien edustavuus on varmistettava, kun osuutta arvioidaan.
5. Talvihiekoituksen tai talvisuolauksen osuus mitatusta PM₁₀-pitoisuudesta on ilmoitettava yksikössä µg/m³ jokaiselle tarkasteltavalle ylityspäivälle.
6. Osuuden määrittämisessä käytetty menetelmä on dokumentoitava riittävän hyvin.

Uusi ohje:

Milloin ylityspäivä voidaan ottaa tarkasteluun

Kaikki PM₁₀-ylityspäivät eivät ole hiekoitus- tai suolauspoikkeamapäiviä. Ennen määrällistämistä tarkistetaan, täyttyvätkö tapaukseen soveltuvat kriteerit.

#	Kriteeri	Käytännön tulkinta
1	Hiekoitus- ja suolaustoimet	Hiekoitusta tai suolausta on tehty lähimmillä tai liikenteellisesti merkittävimmillä teillä mittausaseman vaikutusalueella.
2	Hiekoituksen ajankohta	Hiekoitusta on tehty ennen tarkastelupäivää jossain vaiheessa talvikautta.
3	Suolauksen ajankohta	Suolaus on tehty viimeisen merkittävän sade- tai sulamistapahtuman jälkeen.
4	Kaukokulkeuman vaikutus on poissuljettu	Tausta-asetat eivät osoita, että ylitys johtuisi kaukokulkeumasta tai luonnollisista lähteistä.
5	Kuiva tienpinta	Tienpinta on ollut kuiva ainakin osan tarkastelupäivästä.

Uusi ohje: Suolauspoikkeama

Menetelmät

24 h PM₁₀-näytteet niiltä päiviltä, joihin poikkeamaa halutaan soveltaa

Perusmenetelmä: kemiallinen analyysi

Laajempi menetelmä: kemiallinen analyysi + PMF, jos aineisto ja osaaminen riittävät

Mitä tarvitaan?	Miksi se on tärkeää?
Käytetty materiaali	tiedetään, haetaanko esimerkiksi NaCl-, CaCl ₂ - tai MgCl ₂ -signaalia
PM ₁₀ -näytteet	ylityspäivien pitoisuus pitää yhdistää kemialliseen koostumukseen
Kloridi/natrium-analyysi	suolan osuus voidaan arvioida PM ₁₀ -massasta
Muiden lähteiden poissulku	merisuola, teolliset lähteet ja muut Na/Cl-lähteet eivät saa selittää osuutta
Epävarmuus	analyysin ja näytteenoton epävarmuus pitää kuvata
Edustavuus	arvio tehdään asemakohtaisesti ja vaikutusalue perustellaan

Uusi ohje:

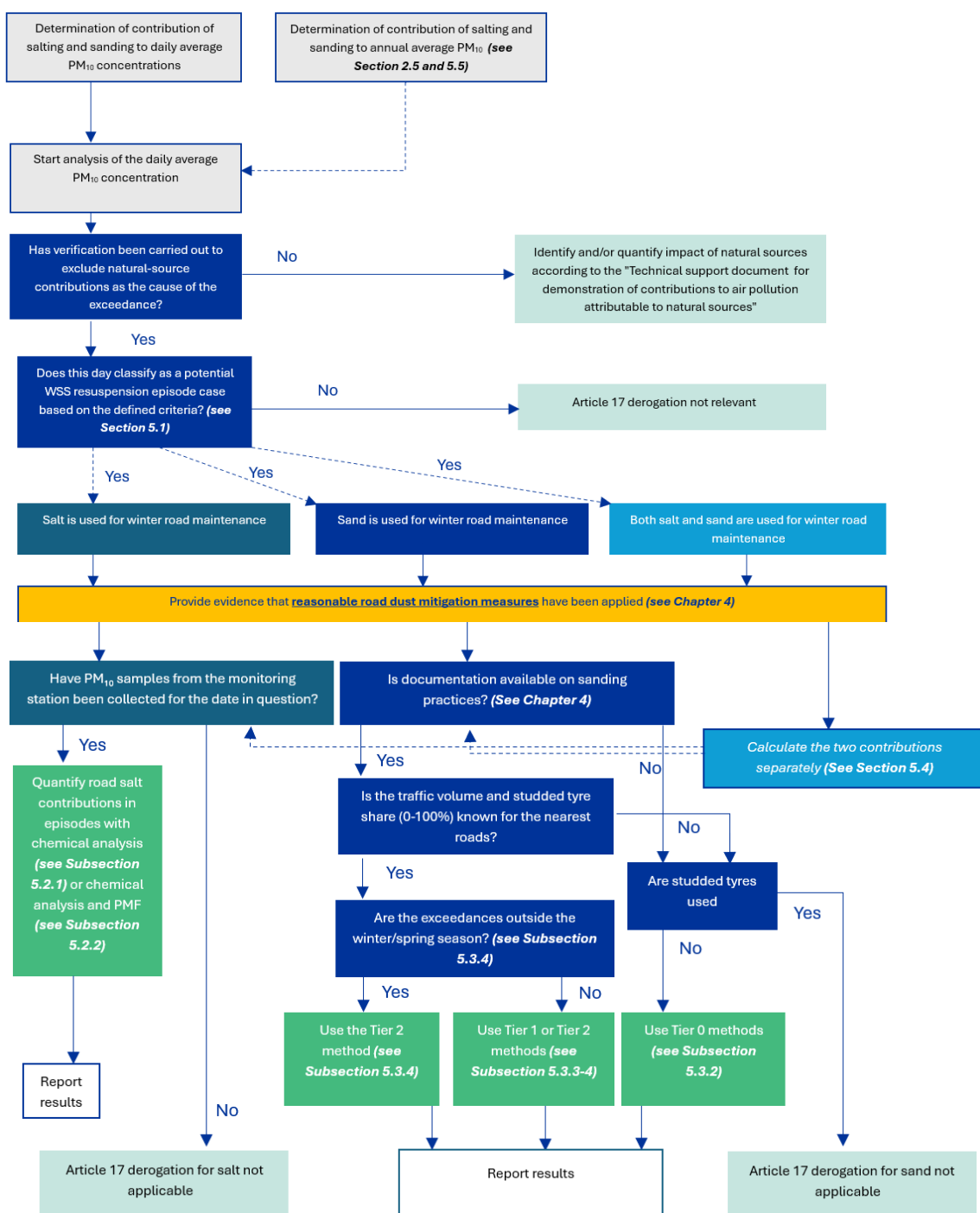
Hiekoituspoikkeama

Hiekoituksen vaikutusta ei voida päätellä luotettavasti pelkästä PM₁₀-ylityksestä tai karkeasta fraktiosta.

Menetelmälogiikka uudessa ohjeessa

- **Tier 0**
vanha karkeaan fraktioon perustuva menetelmä
- **Tier 1 (massatasapaino)**
arvio kertyneen hiekan ja kulumalähteiden perusteella
- **Tier 2 (laajennettu massatasapaino)**
tarkempi arvio, jossa mukana tienpinnan olosuhteet, suspensioprosessit

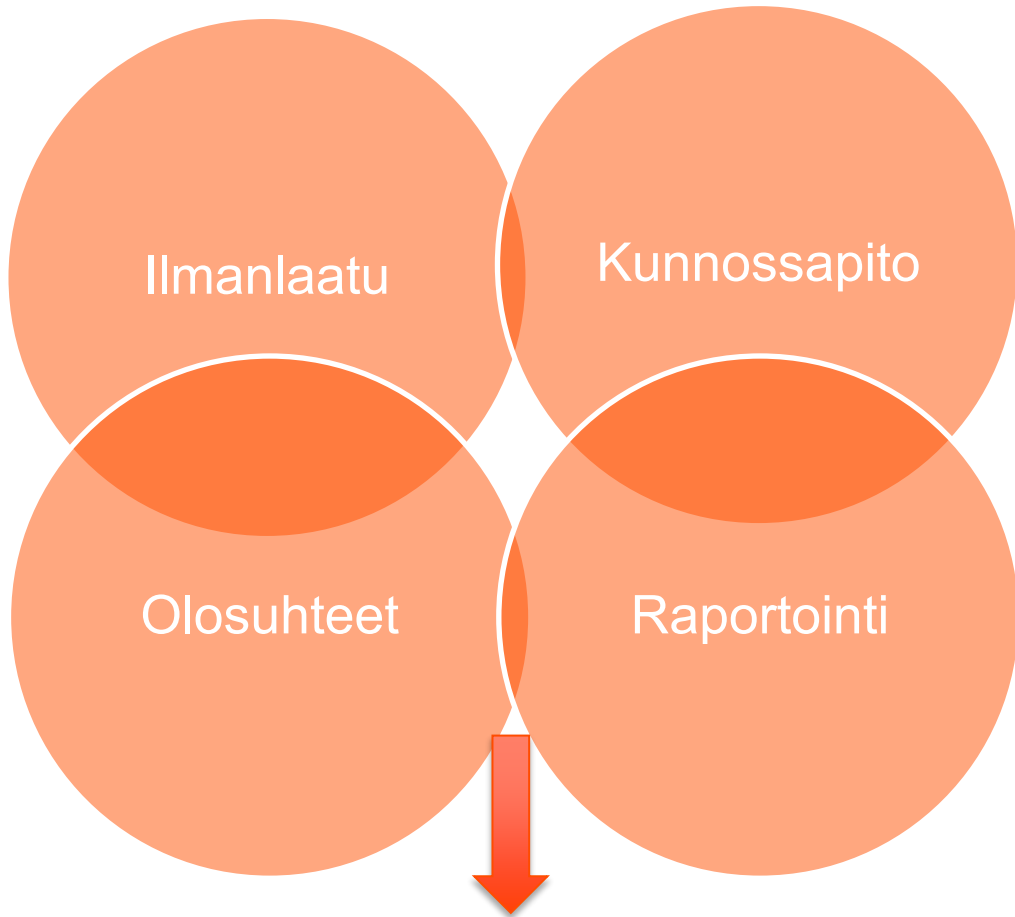
Lähde / prosessi	Miksi se vaikeuttaa tulkintaa?
Hiekoitusmateriaali	voi kulua, murskautua ja resuspendoitua
Nastarenkaiden aiheuttama päällystekuluma	tuottaa samaan karkeaan fraktioon kuuluvaa mineraalipölyä
Rengas- ja jarrukuluma	mukana liikenneperäisessä ei-pakokaasu-PM:ssä
Tienpinnalle kertynyt muu pöly	voi olla peräisin useista lähteistä
Tienpinnan kosteus, kuivuminen ja liikenne	säätävät resuspension voimakkuutta

Suomen oloissa Tier 1 tai Tier 2, jos käytävissä on kunnossapidon, liikenteen ja nastarengasosuuksien tietoja mittausaseman vaikutusalueelta.

Uusi ohje:

Poikkeama edellyttää jäljitettävää aineistoa

Uskottava ja jäljitettävä
poikkeamaperuste

Käytännössä pitää pystyä yhdistämään **ilmanlaadun mittaus, kunnossapito, olosuhteet ja laskentamenetelmä** samaan perusteluun, jos poikkeusta halutaan käyttää.

Käytännön viesti kunnille

Valmius poikkeaman käyttöön rakennettava ennakkoon

Kunnan tulisi varmistaa, että:

- **vastuut on sovittu**
ilmanlaatu, kunnossapito, urakoitsijat ja raportointi
- **urakkasopimukset tukevat dokumentointia**
määrät, materiaalit, ajankohdat, sijainnit ja menetelmät kirjataan
- **kunnossapitodata on yhdistettävissä ilmanlaatudataan**
PM₁₀, sää, liikenne, tienpinnan tila ja toimenpiteet samalle aikasarjalle
- **torjuntatoimet dokumentoidaan**
pölynsidonta, hiekanpoisto, kadunpuhdistus ja lumenpoisto
- **menetelmävalmius on mietitty etukäteen**
suolaus, hiekoitus tai yhdistelmätapaus; tarvittavat lisämittaukset

Johtopäätökset

Uuden ohjeen ydinviesti kunnille:

- Lähde pitää osoittaa
- Osuus pitää määrällistää päivätasolla
- Kohtuulliset torjuntatoimet pitää dokumentoida
- Epävarmuudet ja oletukset pitää avata

Uskottava hiekoituspoikkeama perustuu osoitettuun lähteeseen, laskettuun osuuteen ja dokumentoituihin torjuntatoimiin.

KIITOS!